

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Допускається до захисту:

Завідувач кафедри геодезії, землеустрою та
інженерії безпілотних технологій

_____ к.е.н., доц. Т.М. Сіроштан
підпис

« 09 » грудня 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Виконала: Слюсаренко Наталія Сергіївна _____
підпис

Керівник: к.е.н., доцент О.В. Камінецька _____
підпис

Рецензент: к.е.н., доцент Т.М. Сіроштан _____
підпис

Я, Слюсаренко Н.С., засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності

АНОТАЦІЯ

Слюсаренко Н.С. Оцінка економічної ефективності використання земельних ресурсів підприємств

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному дослідженню просторової структури землекористування сільськогосподарського підприємства ПП «Вектор-2008» та її впливу на ефективність використання земельного фонду в умовах сучасних трансформацій аграрного сектору.

Застосування геоінформаційних технологій, картографічних матеріалів та супутникових даних моніторингу дозволило виконати детальний просторовий аналіз землекористування, визначити межі полів, природні обмеження, особливості агроландшафтів і структуру посівів.

Окремим компонентом дослідження стала оцінка фінансового стану ПП «Вектор-2008», зокрема структури активів, вартості основних засобів, рівня прибутковості та інвестиційних можливостей. Аналіз фінансової звітності за 2025 рік показав позитивну динаміку розвитку підприємства, що підтверджує його здатність до впровадження технологічних рішень у сфері організації землекористування, зокрема оптимізації території, розширення технічного парку та інтеграції ГІС у процеси управління.

На основі проведених досліджень сформовано рекомендації щодо удосконалення просторової структури землекористування. Доведено, що впорядкована просторова структура землекористування сприяє зниженню виробничих витрат, підвищенню продуктивності техніки, раціональному використанню ресурсів і формуванню сталого, конкурентоспроможного аграрного виробництва.

Результати магістерської роботи мають прикладне значення та можуть використовуватися аграрними підприємствами у процесі оптимізації землекористування, фахівцями із землеустрою під час розроблення проектів внутрішньогосподарської організації територій, а також органами місцевого самоврядування для вдосконалення системи управління земельними ресурсами на локальному рівні.

Ключові слова: земельні ресурси, землекористування, конфігурація земельних масивів, структура угідь, геоінформаційні технології, конфігурація земельних масивів, оптимізація території.

ANNOTATION

Slyusarenko N. Evaluation of the economic efficiency of the use of land resources of enterprises

The qualification work is devoted to a comprehensive study of the spatial structure of land use of the agricultural enterprise "Vektor-2008" and its influence on the efficiency of the use of the land fund in the conditions of modern transformations of the agricultural sector.

The use of geo-information technologies, cartographic materials and satellite monitoring data made it possible to perform a detailed spatial analysis of land use, determine the boundaries of fields, natural restrictions, features of agro-landscapes and the structure of crops.

A separate component of the study was the assessment of the financial condition of the "Vektor-2008" PE, in particular the structure of assets, the cost of fixed assets, the level of profitability and investment opportunities. The analysis of the financial statements for 2025 showed positive dynamics of the company's development, which confirms its ability to implement technological solutions in the field of land use organization, in particular, optimization of the territory, expansion of the technical park, and integration of GIS into management processes.

Recommendations for improving the spatial structure of land use were formed on the basis of the conducted research. It has been proven that an ordered spatial structure of land use contributes to reducing production costs, increasing the productivity of equipment, rational use of resources and the formation of sustainable, competitive agricultural production.

The results of the master's thesis have applied value and can be used by agricultural enterprises in the process of land use optimization, land management specialists during the development of projects for intra-economic organization of territories, as well as local self-government bodies to improve the land resource management system at the local level.

Key words: land resources, land use, configuration of land massifs, land structure, geoinformation technologies, configuration of land massifs, territory optimization.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	11
1.1. Земельні ресурси в аграрному виробництві: характеристика та економічне значення.	11
1.2. Методологічні підходи до аналізу ефективності землекористування аграрних підприємств	13
1.3. Геоінформаційні технології як сучасний інструмент аналізу ефективності землекористування	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ.....	22
2.1. Характеристика підприємства та структура його земельного фонду ..	22
2.2. Оцінка ефективності використання земельних ресурсів господарством.....	27
2.3. Аналіз проблемних аспектів, що впливають на ефективність використання земель підприємства.....	31
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	36
3.1. Підвищення ефективності використання земельних ресурсів з урахуванням еколого-економічних проблем.....	36
3.2. Формування просторової структури землекористування підприємства.....	42
3.3. Розроблення рекомендацій щодо удосконалення структури та системи використання земельних ресурсів підприємства	46
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Земельні ресурси є одним із ключових факторів виробництва в аграрному секторі та визначальним елементом економічного розвитку країни. Вони забезпечують виробничу базу для сільськогосподарських підприємств, впливають на обсяги та якість продукції, а також на рівень її рентабельності. У сучасних умовах інтенсивного землекористування, зростаючого навантаження на ґрунти, зміни клімату та необхідності дотримання екологічних стандартів завдання раціонального використання земель, підвищення їх продуктивності та забезпечення екологічної безпеки стає особливо актуальним.

Актуальність теми обумовлена тим, що ефективне управління земельними ресурсами безпосередньо впливає на економічну стабільність аграрних підприємств і продовольчу безпеку країни в цілому. Неefективне використання земель призводить до зменшення врожайності, деградації ґрунтів, погіршення екологічного стану та економічних втрат. В умовах сучасних економічних і кліматичних викликів особливо важливим є застосування комплексних підходів, що поєднують економічні, організаційні та технологічні методи управління, включаючи сучасні геоінформаційні технології для аналізу, моніторингу та планування ефективного використання земель.

Ефективне землекористування передбачає не лише максимізацію економічної вигоди, а й забезпечення збереження природного потенціалу земель для майбутніх поколінь. Тому актуальним завданням сучасного управління земельними ресурсами є комплексний підхід, що включає аналіз стану ґрунтів, визначення рівня їх деградації, оцінку використання земель, прогнозування екологічних ризиків та планування оптимальної структури землекористування з урахуванням економічних та екологічних факторів.

Наукові дослідження останніх років показують, що значну роль у підвищенні ефективності землекористування відіграють сучасні геоінформаційні технології (ГІС). Вони дозволяють збирати, зберігати та аналізувати просторові дані, здійснювати моніторинг змін у стані земель, прогнозувати наслідки різних сценаріїв використання земель та обґрунтовувати

управлінські рішення на основі точних даних. Використання ГІС у поєднанні з економічними та організаційними методами управління земельними ресурсами сприяє оптимізації структури землекористування та підвищенню ефективності їх використання.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексна оцінка стану земельних ресурсів підприємства ПП «Вектор-2008» та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності їх використання з урахуванням економічних, організаційних та екологічних аспектів. Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

1. Проаналізувати теоретичні основи ефективного використання земельних ресурсів аграрними підприємствами та сучасні методи їх оцінки.
2. Провести характеристику підприємства та структури його земельного фонду.
3. Оцінити сучасний стан використання земельних ресурсів, визначити проблемні аспекти та обмеження.
4. Розробити практичні рекомендації щодо оптимізації структури землекористування та підвищення ефективності використання земельних ресурсів.

Об'єктом дослідження є земельні ресурси підприємства ПП «Вектор-2008».

Предметом дослідження – економічні, організаційні та технологічні аспекти ефективного використання земельних ресурсів підприємства.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до оцінки ефективності землекористування, що поєднує аналіз економічних показників, просторових даних та стану земель, з використанням геоінформаційних технологій для розробки рекомендацій щодо підвищення продуктивності та економічної ефективності землекористування.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування розроблених рекомендацій для планування та управління земельними ресурсами підприємства, що дозволяє підвищити економічну вигоду від їх використання та

зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Результати дослідження можуть бути використані у процесі прийняття управлінських рішень, у плануванні структури землекористування та впровадженні заходів щодо раціонального та ефективного використання земель.

Таким чином, дана робота спрямована на забезпечення комплексного підходу до управління земельними ресурсами підприємства, що поєднує економічні, організаційні та екологічні аспекти, та створює основу для підвищення продуктивності, економічної ефективності та сталого розвитку аграрного підприємства.

Обсяг та структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 53 сторінки комп'ютерного тексту, що містить 6 таблиць та 8 рисунків. Список використаних джерел налічує 29 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

1.1. Земельні ресурси в аграрному виробництві: характеристика та економічне значення.

Земельні ресурси є базовою складовою функціонування аграрного сектору та визначальним елементом виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. На відміну від інших засобів виробництва, земля має унікальні властивості — вона не створюється людиною, є просторово обмеженим ресурсом і водночас виступає головним засобом праці в рослинництві та просторовою базою для розміщення всіх виробничих об'єктів. Саме тому ефективність землекористування значною мірою визначає рівень конкурентоспроможності та прибутковості аграрних підприємств, формує їхню економічну стійкість і забезпечує сталий розвиток територій.

Характеристика земельних ресурсів включає їх якісні, кількісні, просторові та функціональні параметри, що визначають придатність земель для певних видів виробництва. В аграрному секторі найбільше значення мають сільськогосподарські угіддя — рілля, сіножаті, пасовища, багаторічні насадження, перелоги (табл. 1.1.). Водночас до структури земельного фонду підприємства також входять землі під дорогами, лісосмугами, господарськими дворами, меліоративною інфраструктурою тощо. Всі ці категорії земель відіграють роль у забезпеченні технологічних процесів виробництва, організації території та підвищенні продуктивності сільськогосподарських культур.

Економічне значення земельних ресурсів проявляється через їх здатність формувати виробничий результат та забезпечувати економічну віддачу кожного гектара, яка опосередковано відображає рівень організації землекористування, ефективність технологій та інтенсивність обробітку. Земля є носієм природної родючості, але її продуктивність значною мірою залежить від людини, рівня агротехнічних заходів, застосування меліорації, удобрення, технологічних карт вирощування культур та раціонального територіального планування.

Основні види земельних угідь аграрних підприємств та їх виробниче значення

Вид угідь	Характеристика	Економічне значення
Рілля	Землі, що систематично обробляються та використовуються для вирощування зернових, технічних та овочевих культур	Формує основну частину валової продукції; забезпечує високу віддачу капіталовкладень; використовується для найінтенсивніших технологій
Сіножаті	Ділянки, покриті природною або сіяною травою, що використовуються для заготівлі сіна	Забезпечують кормову базу тваринництва, сприяють збереженню природної родючості ґрунтів
Пасовища	Землі для випасання худоби	Впливають на собівартість тваринницької продукції; зменшують потребу у закупівлі кормів
Багаторічні насадження	Плодово-ягідні сади, виноградники, ягідники	Формують тривалий виробничий цикл, дають високу додану вартість продукції
Перелоги	Землі, тимчасово виведені з обробітку	Сприятливо впливають на відновлення родючості, знижують деградаційні процеси

Важливою характеристикою земельного ресурсу є якісний стан ґрунтів, що включає рівень гумусу, кислотність, механічний склад, ступінь еродованості, засолення, зволоження, наявність забруднювачів. У сучасних умовах в Україні спостерігається тенденція до зниження природної родючості ґрунтів унаслідок інтенсивного землеробства, ерозійних процесів, недостатнього внесення органічних добрив та погіршення структури агроландшафтів. Тому аграрні підприємства повинні приділяти значну увагу охороні земель, запровадженню протиерозійних заходів, раціональному сівозмінному плануванню та екологічно збалансованим технологіям.

З точки зору економічної теорії, земля має рентний характер доходу, оскільки приносить земельну ренту — плату за використання її природних властивостей. У сільському господарстві рента формується завдяки різниці в продуктивності ділянок із різною якістю ґрунтів, різними умовами розташування та господарювання. Чим вища родючість і краща інфраструктурна

забезпеченість, тим вища потенційна віддача від землі, а отже — і її економічна цінність.

Ключовим чинником ефективного використання земель є раціональна структура угідь. Неправильне співвідношення земельних категорій або нераціональне розміщення виробничих площ може призвести до необґрунтованих витрат, збільшення собівартості продукції та зниження показників прибутковості. Водночас оптимізація земельних угідь сприяє зростанню обсягів виробництва, покращенню просторової організації території та більш повному використанню виробничого потенціалу підприємства.

Особливе значення мають землі, придатні для вирощування високорентабельних культур: соняшнику, кукурудзи, ріпаку, сої, овочевих та нішевих культур. Правильне планування розміщення таких культур з урахуванням агропромислових груп ґрунтів здатне істотно підвищити економічний результат підприємства, збільшити валовий дохід та покращити фінансову стійкість.

Таким чином, земельні ресурси аграрних підприємств є не лише фізичною основою виробництва, а й економічною категорією, яка вимагає системного обліку, аналізу та планування. Їх якісна характеристика, структура, просторове розміщення та рівень родючості безпосередньо впливають на собівартість продукції, дохідність виробництва, рентабельність і конкурентоспроможність господарств. Тому забезпечення ефективного управління земельними ресурсами є стратегічним завданням для аграрних підприємств та одним із ключових напрямів дослідження в геодезії, землеустрої та аграрній економіці.

1.2. Методологічні підходи до аналізу ефективності землекористування аграрних підприємств

Ефективність землекористування в аграрних підприємствах є складною багатовимірною характеристикою, що відображає взаємозв'язок природних, економічних, технологічних та організаційних чинників, які визначають результативність використання земельних ресурсів. Методологічні підходи до

аналізу ефективності землекористування передбачають застосування системи методів, прийомів та інструментів оцінювання, які дозволяють отримати комплексну, об'єктивну та науково обгрунтовану інформацію про рівень раціональності використання земельних угідь, продуктивність їх потенціалу та економічну доцільність здійснюваних управлінських рішень. У сучасних умовах переходу аграрного сектору до інноваційної моделі розвитку особливого значення набуває використання комплексних методичних підходів, що інтегрують дані ґрунтових досліджень, геодезичних вимірювань, економічних показників, екологічних параметрів та просторового аналізу на основі геоінформаційних систем (рис.1.1).

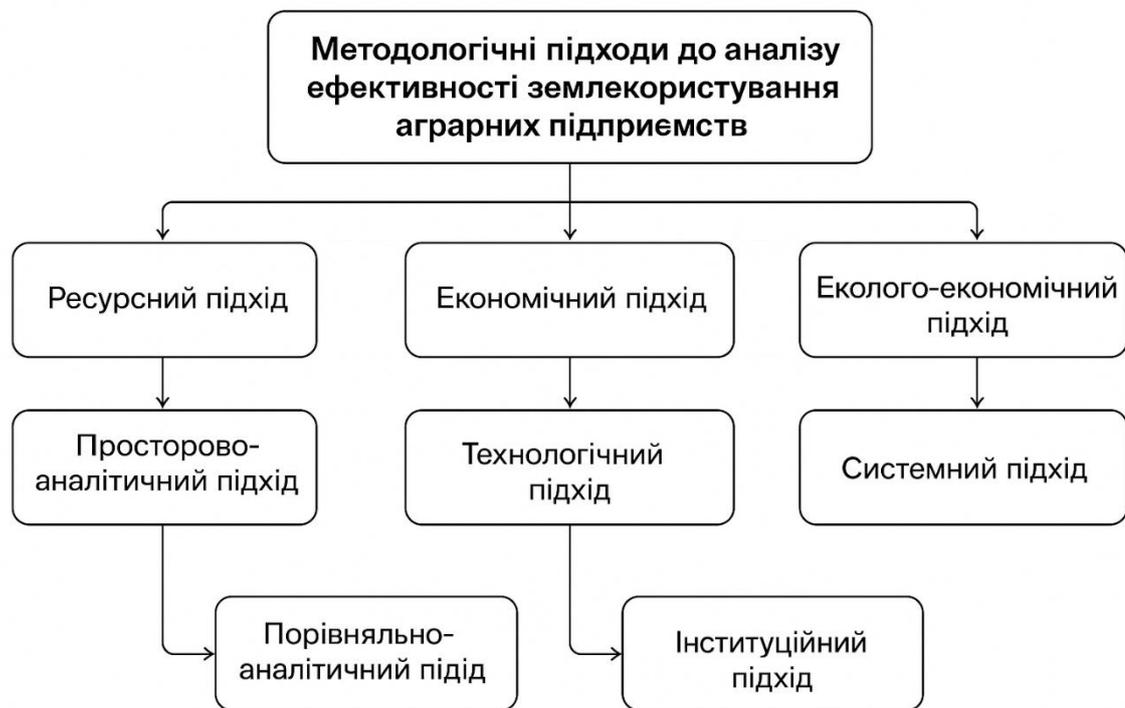

Рис.1.1. *Структурна схема методологічних підходів до оцінки ефективності землекористування аграрних підприємств*

Одним із базових методологічних підходів є ресурсний підхід, який передбачає оцінювання землі як головного й унікального виробничого ресурсу аграрного підприємства. У межах цього підходу аналізуються такі показники, як природна родючість ґрунтів, бонітет, структура угідь, рівень освоєння земельного потенціалу, а також наявність обмежень щодо використання окремих земельних ділянок. Ресурсний підхід дозволяє оцінити ступінь використання

природних властивостей землі, визначити наявні резерви підвищення продуктивності та встановити відповідність між якісними характеристиками земель і напрямками їх фактичного використання. Він передбачає врахування просторових відмінностей ґрунтово-ландшафтних умов, що є особливо важливим для аграрних підприємств, діяльність яких ґрунтується на раціональному розміщенні сільськогосподарських культур та оптимальному використанні орних земель.

Наступним важливим методологічним підходом є *економічний підхід*, який орієнтований на оцінку економічної віддачі земельних ресурсів. У його межах використовують такі показники, як урожайність культур, валова та чиста продукція з 1 гектара, рівень рентабельності використання орних земель, собівартість продукції, продуктивність праці та ефективність капітальних вкладень. Економічний підхід дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство трансформує земельні ресурси в економічні результати, і чи відповідає структура землекористування оптимальній з точки зору економічної доцільності. При цьому аналізується як абсолютна ефективність використання земель, так і відносна, що передбачає порівняння з галузевими та регіональними нормами, нормативними показниками або результатами інших підприємств.

Особливе місце у системі оцінювання ефективності землекористування відіграє *еколого-економічний підхід*, який поєднує економічні показники з характеристиками екологічного стану земельних угідь. Його застосування зумовлене необхідністю забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва, мінімізації деградаційних процесів, збереження родючості ґрунтів та оптимального природокористування. У межах цього підходу аналізуються показники ерозійної небезпеки земель, рівень гумусу, кислотність ґрунтів, ступінь засолення, забруднення пестицидами, а також співвідношення між економічною вигодою та екологічними ризиками. Еколого-економічний підхід спрямований на оцінку, чи не призводить інтенсифікація використання земель до їх виснаження або погіршення стану навколишнього природного середовища, і

чи враховуються підприємством вимоги екологічної безпеки та екологічних стандартів.

Важливим інструментом сучасного аналізу землекористування є *просторово-аналітичний підхід*, що базується на використанні ГІС-технологій, дистанційного зондування Землі, цифрових моделей рельєфу та картографічних даних. Такий підхід дозволяє проводити просторовий аналіз розміщення угідь, визначати територіальні диспропорції, оцінювати якість земель у розрізі ділянок, виявляти ділянки з низькою ефективністю, контролювати зміни в землекористуванні та здійснювати оперативний моніторинг. Просторово-аналітичний підхід забезпечує інтеграцію екологічних, економічних, агрономічних і геодезичних даних, що значно підвищує точність оцінки ефективності використання земельних угідь. Окрім того, ГІС-технології дозволяють моделювати різні сценарії використання земель, прогнозувати ефективність упровадження нових культур або технологій, а також оптимізувати структуру посівних площ.

Ще одним напрямом методичної оцінки ефективності землекористування є *технологічний підхід*, який враховує рівень упровадження інноваційних агротехнологій, сучасних систем обробітку ґрунту, технологічної оснащеності підприємства та ефективність використання технічних ресурсів. У цьому контексті аналізуються такі параметри, як дотримання сівозмін, використання точного землеробства, рівень механізації, застосування добрив та засобів захисту рослин, якість проведення технологічних операцій. Технологічний підхід дозволяє оцінити, чи відповідають технологічні процеси природним особливостям земель, і чи сприяють вони підвищенню врожайності та покращенню стану ґрунтів. Застосування технологічного підходу є важливим для підприємств, що використовують високоточні технології землеробства, включно з GPS-навігацією, диференційованим внесенням добрив і автоматизованим моніторингом полів.

Невід'ємним елементом методології оцінки ефективності землекористування є *системний підхід*, який базується на розгляді

землекористування як цілісної системи, що включає взаємодію різних підсистем: виробничої, екологічної, економічної, організаційної та технологічної. Системний підхід дозволяє комплексно аналізувати структуру землекористування, взаємозв'язки між різними видами угідь, залежність ефективності від природних та антропогенних факторів, а також визначати основні системні проблеми. Він дає змогу розглядати землекористування не як сукупність окремих процесів, а як цілісну динамічну систему, що потребує збалансованого розвитку. Системний підхід також дозволяє здійснювати прогнозування ефективності землекористування за різних сценаріїв, розробляти комплекс заходів щодо підвищення продуктивності земель і забезпечення екологічної безпеки.

Методологія аналізу ефективності землекористування також включає *порівняльно-аналітичний підхід*, який передбачає проведення міжгосподарських, міжрегіональних або внутрішньогосподарських порівнянь. Такий підхід дає можливість визначити, наскільки ефективним є використання земель у конкретному підприємстві порівняно з іншими аналогічними суб'єктами господарювання. Порівняльний аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони, оцінити конкурентні позиції підприємства, встановити резерви підвищення ефективності та обґрунтувати доцільність змін у структурі землекористування. У цьому контексті застосовуються методи рейтингового оцінювання, економічних нормативів, а також бенчмаркінг, який спрямований на пошук найкращих практик ефективного використання земельних ресурсів.

Особливого значення в умовах сучасного землекористування набуває *інституційний підхід*, який враховує вплив законодавчих, нормативних, організаційних та управлінських чинників на ефективність використання земельних ресурсів. Інституційний підхід передбачає аналіз правового статусу земель, наявності обмежень на їх використання, якості ведення земельного кадастру, рівня земельної дисципліни, здійснення державного контролю та дотримання вимог земельного законодавства. Він дозволяє оцінити, наскільки

інституційне середовище сприяє або перешкоджає раціональному використанню земель аграрними підприємствами.

У комплексі зазначені методологічні підходи забезпечують можливість всебічного аналізу ефективності землекористування аграрних підприємств. Їх інтеграція дозволяє отримати повну картину щодо економічної, екологічної та технологічної результативності використання земельних угідь, розробити науково обґрунтовані управлінські рішення та визначити шляхи підвищення ефективності господарювання на землі. Таким чином, методологічні підходи до оцінювання ефективності землекористування є ключовим елементом у формуванні сучасної системи управління земельними ресурсами, спрямованої на забезпечення високої економічної віддачі при збереженні природної родючості та екологічної стабільності земельних угідь.

1.3. Геоінформаційні технології як сучасний інструмент аналізу ефективності землекористування

Геоінформаційні технології (ГІТ) є ключовою складовою сучасних систем управління земельними ресурсами, оскільки забезпечують комплексне поєднання просторових даних, економічних показників, матеріалів дистанційного моніторингу, кадастрової інформації та аналітичних моделей у єдиному інтегрованому середовищі. У процесі оцінки економічної ефективності використання земель ГІС-технології виступають не лише засобом картографування, але й високоточним аналітичним інструментом, що дозволяє визначати потенціал земельних ресурсів, прогнозувати врожайність, оцінювати витрати на обробіток і планувати оптимальні рішення для підвищення рентабельності виробництва.

Економічна ефективність землекористування формується під впливом багатьох просторових і не просторових чинників. До них належать: якість ґрунтів, кліматичні умови, рельєф місцевості, структура землекористування, рівень деградації ґрунтів, технології обробітку, транспортна доступність, логістика, а також правовий статус земельних ділянок. Традиційні методи

аналізу переважно розглядали ці чинники окремо, що обмежувало цілісність оцінки. ГІС дозволяють об'єднати всі дані в єдину систему та забезпечити просторову аналітику, що значно підвищує точність результатів.

Використання ГІС починається з формування просторової бази даних. На першому етапі здійснюється цифрова інвентаризація меж земельних ділянок, полів, контурів угідь, елементів інфраструктури, гідромережі та лісонасаджень. На основі цих даних формується структурна модель землекористування, де кожен об'єкт має атрибутивні характеристики: площу, конфігурацію, категорію земель, орендодавця, термін дії договору, вид використання, якісну оцінку ґрунтів та показники бонітету. Оцінити економічний потенціал без точного просторового опису території неможливо, тому геоінформаційні технології забезпечують базовий рівень точності, що раніше був недосяжний.

Значна роль ГІС полягає у можливості інтегрування даних дистанційного зондування Землі (ДЗЗ). Супутникові знімки різних спектральних діапазонів дозволяють здійснювати багатокритеріальний аналіз стану рослинності, оцінювати рівень вегетації культур, вологість ґрунту, ступінь забур'яненості, рівень азотного забезпечення та інші ключові показники, що впливають на урожайність. Сучасні супутникові платформи надають знімки з періодичністю 3–5 днів, що забезпечує оперативний моніторинг земельних ресурсів і дає можливість відстежувати зміни не лише в кінці сезону, а й у процесі розвитку культури.

Окремої уваги заслуговує використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА), які дозволяють отримати знімки надвисокої роздільності та створювати точні цифрові моделі рельєфу, ортофотоплани, карти агрофону та карти нерівномірності посівів. Ці дані використовуються для визначення ділянок із пониженою продуктивністю, які потребують корекції технологій, додаткових агротехнічних заходів або навіть зміни культури. Інтеграція даних ДЗЗ у ГІС дозволяє забезпечити детальну оцінку економічної ефективності, оскільки кожен показник можна прив'язати до конкретної території.

Важливим напрямом застосування ГІС є створення моделей просторової мінливості ґрунтових характеристик. На основі аналізу проб ґрунтів, даних бонітування, рельєфу та супутникових показників формуються карти вмісту гумусу, кислотності, структури ґрунту, щільності, забезпечення мікроелементами, ступеня ерозії та інших параметрів. Це дозволяє оцінити фактичний стан родючості земельних ресурсів та визначити їх економічний потенціал. У свою чергу, ці дані використовуються для формування диференційованих технологічних карт, що безпосередньо впливають на ефективність використання добрив, засобів захисту рослин, пального та техніки.

Інтеграція економічних показників у ГІС є наступним кроком у створенні системи аналізу ефективності землекористування. До бази даних включаються такі параметри, як урожайність культур за роками, собівартість вирощування, витрати на обробіток, вартість оренди, ціни реалізації продукції, рівень рентабельності, амортизаційні витрати, логістичні витрати та економічний ефект від окремих рішень. Завдяки аналітичним модулям ГІС можна визначити просторовий розподіл рентабельності всередині підприємства, виявити малопродуктивні ділянки, визначити причини економічних втрат і моделювати оптимальні сценарії.

Геоінформаційні системи забезпечують можливість побудови економіко-географічних моделей, де співставляються просторові та економічні параметри. Наприклад, моделі «відстані-витрати» дозволяють визначити, скільки ресурсів витрачається на доставку техніки та збирання врожаю з конкретних полів. Моделі рельєфу дозволяють оцінити, як нахил поверхні впливає на витрати пального та ерозійні ризики. Моделі просторової доступності дозволяють визначити оптимальні маршрути техніки. Усі ці параметри безпосередньо впливають на економічну ефективність та рентабельність виробництва.

Важливим елементом застосування ГІС є виявлення земельних ділянок, що використовуються нераціонально. Нераціональне використання може бути пов'язане з надмірною інтенсивністю обробітку, порушенням сівозмін, зниженням родючості, неправильною структурою посівів, поганою логістикою,

неефективним поливом, деградацією ґрунтів або неможливістю механізованого оброблення через конфігурацію ділянок. ГІС дозволяють виділити ці ділянки на карті та визначити економічні наслідки втрат, а також розробити заходи щодо підвищення продуктивності.

Використання ГІС-технологій значно сприяє прийняттю стратегічних управлінських рішень. Наприклад, за допомогою моделювання можна визначити, які культури доцільніше вирощувати на певних ділянках, які зміни структури посівів забезпечать максимальний прибуток, які площі варто залишити під пар або перевести до інших видів використання. Крім того, ГІС дозволяють моделювати вплив кліматичних змін на продуктивність земель, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах глобального потепління та підвищення кліматичних ризиків.

Крім аналітичних можливостей, ГІС мають важливе значення для забезпечення прозорості, контролю та аудиту землекористування. Завдяки інтеграції з Державним земельним кадастром, публічною кадастровою картою, даними Держгеокадастру та іншими інформаційними системами, підприємства отримують можливість контролювати правовий статус земельних ділянок, своєчасність сплати орендної плати, терміни договорів, наявність обмежень та сервітутів. Це дозволяє уникнути ризиків, пов'язаних із незаконним використанням земель, подвійним накладенням меж або некоректною реєстрацією ділянок.

Суттєвого значення набуває також можливість використання ГІС у системі точного землеробства. Дані ГІС застосовуються для диференційованого внесення добрив, води, засобів захисту рослин, автоматизації техніки, побудови карт-завдань для сівалок, обприскувачів і комбайнів. Завдяки цьому кожна ділянка отримує саме ту кількість ресурсів, яка необхідна відповідно до її фактичного стану, що дозволяє зменшити витрати та підвищити економічну ефективність виробництва.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

2.1. Характеристика підприємства та структура його земельного фонду

Приватне підприємство «Вектор-2008» є одним із стабільно функціонуючих сільськогосподарських товаровиробників Білоцерківського району Київської області, діяльність якого зосереджена у галузі вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур та насіння олійних культур. Його виробничий профіль повністю відповідає домінуючому аграрному укладу регіону, де провідні позиції займає інтенсивне рослинництво з орієнтацією на товарне виробництво зернових і технічних культур. У структурі підприємства сформовано значний земельний фонд, що становить основу його економічної стійкості та визначає масштаби виробничої діяльності.

Важливою характеристикою ПП «Вектор-2008» є його місце у галузевому розрізі регіону. За наданими даними, підприємство посідає 330 місце із 2 091 компанії Київської області у відповідній галузі за рівнем річного доходу. Така позиція свідчить про входження господарства до числа найбільших аграрних виробників регіону, що забезпечують істотний внесок у формування валової продукції області. Частка «Вектор-2008» у ринку галузі становить 0,04 %, що є значущим показником для локального підприємства з монофілійною структурою землекористування. Загальний дохід галузі в регіоні оцінюється у 125,455 млрд грн, тоді як дохід підприємства становить 53,581 млн грн, що відображає його належність до сектора середніх аграрних виробників і водночас демонструє наявність потужного потенціалу для подальшого розвитку.

У динаміці доходів підприємства простежується цікава тенденція, яка потребує детального аналізу. З одного боку, галузь у регіоні демонструє суттєве зростання протягом останніх трьох років. Так, загальний обсяг доходів у сфері вирощування зернових та олійних культур зріс на 42,59 % у 2023 році порівняно з 2022 роком, а у 2024 році зафіксовано ще значніше зростання — на 89,78 %

порівняно з 2023 роком. Це свідчить про активізацію аграрного сектору, підвищення попиту на продукцію рослинництва, розширення обсягів виробництва та часткову стабілізацію після кризових періодів, спричинених воєнними подіями та макроекономічними потрясіннями.

У той самий час «Вектор-2008» демонструє дещо іншу динаміку: доходи підприємства зменшилися на 25,52 % у 2023 році, а у 2024 році спостерігається подальше скорочення — ще на 38,11 %. Така різноспрямована поведінка підприємства порівняно з галузевою тенденцією може бути зумовлена низкою факторів, зокрема: скороченням посівних площ під високомаржинальні культури, зниженням урожайності через агрокліматичні чинники, зміною структури сівозмін, ускладненням логістики, тимчасовим виходом окремих полів із обробітку, зростанням собівартості матеріально-технічного забезпечення або коригуванням виробничих стратегій у бік зменшення ризиків. Незважаючи на це, збереження великого земельного банку дозволяє підприємству підтримувати достатню виробничу потужність та забезпечувати стабільні обсяги валової продукції.

Структура земельного фонду ПП «Вектор-2008» є ключовим елементом його господарської діяльності. За наданими даними, загальна площа земельного банку підприємства становить 1 195,5333 га (Рис. 2.1.). Такий масштаб землекористування характерний для середніх сільськогосподарських підприємств Київської області та забезпечує можливість ведення високорентабельного товарного виробництва. У структурі земельних ділянок підприємства налічується 487 ділянок, розташованих виключно на території Київської області, що свідчить про компактність масивів та зручність організації виробничих процесів.

Рис. 2.1. Структура земельного фонду ПП «Вектор-2008» за цільовим призначенням

Розподіл земель за цільовим призначенням є збалансованим і відображає реальну специфіку діяльності підприємства. Найбільшу частку земель становлять ділянки з цільовим призначенням «для ведення товарного сільськогосподарського виробництва» — 417 ділянок загальною площею 1 054,3992 га, що складає понад 88 % усього земельного банку (Рис.2.2.).

Рис. 2.2. Структура земельного фонду ПП «Вектор-2008» за кількістю земельних ділянок

Такий розподіл підтверджує чітку товарну орієнтацію підприємства та формує умови для концентрації виробничих ресурсів на вирощуванні основних сільськогосподарських культур.

Значну частку становлять також ділянки для ведення особистого селянського господарства (ОСГ), яких налічується 56 одиниць загальною площею 107,6815 га. Включення земель ОСГ до користування підприємства характерне для аграрних господарств з орендною моделлю землекористування, коли власники паїв передають свої ділянки сільськогосподарському товаровиробнику для обробітки за договором оренди. Такі площі, як правило, мають високий рівень родючості та використовуються під рілля, що позитивно впливає на структуру посівів.

Окрему групу становлять землі «інших цільових призначень», кількість яких складає 14 ділянок площею 33,4526 га. Ця категорія може включати землі під господарськими дворами, сервітутами, виробничими приміщеннями, польовими дорогами чи ділянками, що перебувають у довгострокових переходних станах щодо зміни цільового призначення. Незважаючи на незначну частку, ці землі забезпечують підприємство необхідними інфраструктурними елементами для ефективної організації виробничого процесу.

Важливим структурним показником є також розподіл земель за типом власності (Рис. 2.3.). За доступною інформацією, у земельному фонді підприємства переважають ділянки приватної власності, площа яких становить 82,28 % від загального земельного банку. Значна частка приватних земель свідчить про орендну модель господарювання, яка є типовою для сучасного українського аграрного сектору. Землі комунальної власності займають 1,34 %, тоді як 16,38 % — ділянки із «невизначеним» статусом, що найімовірніше означає відсутність уточненої інформації у відкритих реєстрах, але не знижує правового статусу їх використання підприємством згідно з договорами оренди або іншими підставами.

Сумарний аналіз земельного фонду дає можливість відзначити компактність ділянок, переважання ріллі, достатньо високий рівень консолідації

земель та відповідність площ існуючому технологічному укладу. Наявні площі формують сприятливі передумови для впровадження сучасних технологій обробітку ґрунту, ресурсозберігаючих методів вирощування культур, точного землеробства, оптимізації сівозмін та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Рис. 2.3. Розподіл земельних ділянок ПП «Вектор-2008» за типом власності

Підприємство здійснює діяльність у регіоні з високою концентрацією аграрних виробників, де конкуренція є суттєвим стимулом для підвищення ефективності землекористування. Незважаючи на тимчасовий спад доходів, «Вектор-2008» володіє значним ресурсним потенціалом. Понад 1,1 тис. га земель — це достатня площа для забезпечення стабільної роботи, удосконалення технологічних процесів та реалізації інноваційних рішень, таких як системи точного землеробства, агромоніторинг, картографування врожайності та оптимізація логістики.

Таким чином, характеристика підприємства «Вектор-2008» свідчить про його сформоване виробниче ядро, значний земельний фонд та стратегічну здатність до подальшого розвитку. Високий рівень частки товарних земель, переважання приватних ділянок у структурі землекористування, чітка аграрна

спеціалізація та компактність земельних масивів формують передумови для модернізації виробничих процесів і підвищення ефективності землекористування у найближчій перспективі.

2.2. Оцінка ефективності використання земельних ресурсів господарством

Ефективність використання земельних ресурсів у сучасних умовах розвитку аграрного виробництва виступає одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності підприємств, зміцнення їх фінансової стабільності та забезпечення сталого функціонування. ПП «Вектор-2008», розташоване у межах Білоцерківського району Київської області, функціонує у зоні інтенсивного сільськогосподарського землекористування, для якої характерні високий рівень освоєння території, значна розораність ґрунтового покриву та наявність розвиненої інфраструктури. У таких умовах ефективність землекористування визначається не лише площею земельних угідь, а й якістю їхнього використання, рівнем технологічного забезпечення, структурою посівних площ, ресурсною забезпеченістю та економічними результатами виробничої діяльності.

Земельні ресурси ПП «Вектор-2008» представлені переважно орними землями, що відображено на картографічних матеріалах, де зафіксовано розміщення відповідних ділянок у межах території Білоцерківської громади (Рис 2.4). Узгодженість меж землекористування, компактність розташування масивів та їхня агровиробнича придатність створюють сприятливі умови для використання сучасних технологій землеробства, оптимізації виробничих процесів і зниження логістичних витрат. Більшість масивів підприємства розташовані на родючих чорноземах, характерних для Білоцерківського району, що зумовлює значний потенціал урожайності технічних та зернових культур.

Рис.2.4. Земельні ділянки які перебувають у користуванні ПП «Вектор-2008»

Одним із індикаторів ефективності використання землі є структурування господарської діяльності та результати зовнішньоекономічних операцій. Аналіз даних за 2023 рік засвідчує, що підприємство здійснило експорт продукції на суму 7,39 млн грн, при цьому основною товарною групою виступала кукурудза (Табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Експортні операції ПП «Вектор-2008» за 2023 р.

Показник	Значення
Загальний обсяг експорту, млн грн	7,39
Основний товар	Кукурудза (код 1005)
Країни експорту	Швейцарія, Іспанія
Обсяг експорту до Швейцарії, млн грн	3,89
Обсяг експорту до Іспанії, млн грн	3,5
Частка Швейцарії, %	52,6 %
Частка Іспанії, %	47,4 %
Кількість товарних позицій	1
Характер експорту	Сировинний, аграрний

Географія експорту охоплювала дві країни – Швейцарію (3,89 млн грн) та Іспанію (3,5 млн грн). Така товарна та географічна концентрація свідчить про

спеціалізацію ПП «Вектор-2008» на вирощуванні високотоварних культур з орієнтацією на міжнародний ринок, що є позитивним показником ефективного використання земельних ресурсів, оскільки продукція має попит на зовнішньому ринку та забезпечує валютні надходження.

Оцінюючи ефективність землекористування, важливо врахувати ресурсний потенціал підприємства, зокрема трудові ресурси. Динаміка чисельності працівників за 2020–2024 роки демонструє коливання від 35 осіб у 2020–2021 роках до 30 у 2022 році та знову зростання до 32 осіб у 2023-му та 31 особи у 2024-му (Рис 2.5)

🔗 Кількість працівників

Останній звітний період: 30.09.2025 (Квартальна)

Кількість працівників у динаміці

Рік	Кількість	Зміни
2024 рік	31	↓ 3,13%
2023 рік	32	↑ 5,88%
2022 рік	30	↓ 14,29%
2021 рік	35	0%
2020 рік	35	↓ 2,78%

Кількість працівників на графіку

Рис. 2.5. Трудові ресурси ПП «Вектор-2008» (2020–2024 рр.)

Хоча загальна тенденція свідчить про деяке скорочення чисельності, виробнича діяльність підприємства залишається стабільною. Зниження чи коливання чисельності кадрів може бути пов'язане з оптимізацією процесів, впровадженням більш продуктивної техніки, механізацією робіт, а також загально-ринковими умовами в аграрному секторі. Наявність стабільного кадрового ядра зберігає можливість ефективного використання земельних ресурсів та виконання агротехнічних заходів у визначені строки.

Важливим фактором ефективності землекористування є технологічна політика підприємства, що включає структуру посівів, застосування добрив, засобів захисту рослин, сільськогосподарської техніки та організацію

виробничих процесів. Вирощування кукурудзи як основної експортної культури свідчить про орієнтацію підприємства на високоврожайні технології та використання сучасних сортів і гібридів. У структурі посівних площ орні землі використовуються переважно під товарні сільськогосподарські культури, що забезпечує достатню рентабельність виробництва та високу окупність площі.

Крім економічних показників, оцінювання ефективності землекористування має включати екологічну складову. Сільськогосподарські угіддя ПП «Вектор-2008» характеризуються високою розораністю, що вимагає дотримання заходів із протидії деградаційним процесам: ерозії, втраті гумусу, ущільненню ґрунтів. Впровадження сівозмін, застосування органічних і мінеральних добрив, мінімального та нульового обробітку ґрунту, раціональної системи удобрення — важливі передумови збереження ґрунтової родючості та забезпечення сталого використання земельних ресурсів. Ефективність землекористування визначається не лише економічними результатами, а й здатністю підприємства підтримувати або підвищувати якість ґрунтів.

Стабільність експортних операцій підприємства свідчить про достатньо високий рівень організованості виробництва, що підтверджує раціональне використання землі як природного ресурсу. Вихід на міжнародний ринок потребує дотримання стандартів якості, своєчасного збирання врожаю, технологічної дисципліни та належного обліку виробничих процесів. Тобто система землекористування ПП «Вектор-2008» є інтегрованою у сучасний ринковий простір, що підкреслює її ефективність.

Водночас ефективність землекористування потребує оцінювання через призму продуктивності земель. Основними показниками можуть бути урожайність культур, валова продукція з 1 га, рентабельність рослинництва, обсяги реалізації. Хоча конкретні дані за цими показниками не наведено у вихідних матеріалах, зовнішньоекономічні результати, обсяги експорту та структура земельних ресурсів дозволяють стверджувати про належний рівень продуктивності земель. Розміщення земельних ділянок у зоні з оптимальними природно-кліматичними умовами також позитивно впливає на кінцеві результати.

Загальна ефективність використання земельних ресурсів ПП «Вектор-2008» проявляється також у здатності підприємства адаптуватися до ринкових умов, підтримувати стабільність кадрового потенціалу, забезпечувати експортно-орієнтоване виробництво та зберігати природні властивості ґрунтів. Картографічний аналіз земельних ділянок підприємства підтверджує, що структура землекористування є компактною і придатною для інтенсифікації виробництва, що в свою чергу зменшує витрати на обробіток, забезпечує ефективне використання техніки та оптимізує логістику.

Оцінюючи ефективність землекористування, слід враховувати також соціально-економічні аспекти функціонування підприємства. ПП «Вектор-2008» виконує важливу роль у розвитку місцевих громад, забезпечуючи зайнятість населення, податкові надходження та підтримку місцевої інфраструктури. Завдяки високій частці рослинницької продукції у структурі виробництва підприємство сприяє формуванню стійкого агропромислового потенціалу регіону.

Отже, проведена оцінка свідчить, що ПП «Вектор-2008» загалом ефективно використовує свої земельні ресурси, забезпечуючи стабільні економічні результати, збереження родючості ґрунтів та відповідність вимогам сучасного ринкового середовища. Незважаючи на певні ризики, пов'язані зі зміною чисельності працівників та залежністю від зовнішніх ринків збуту, підприємство демонструє високий рівень організованості виробництва, раціональну структуру землекористування та орієнтацію на довгостроковий розвиток. Подальше підвищення ефективності можливе за рахунок оптимізації сівозмін, впровадження інноваційних агротехнологій, розширення товарної номенклатури та диверсифікації ринків збуту

2.3. Аналіз проблемних аспектів, що впливають на ефективність використання земель підприємства

Ефективність використання земельного фонду ПП «Вектор-2008» визначається багатофакторним поєднанням природних, економічних, організаційних, правових та технічних чинників, що формують загальні умови

функціонування підприємства. Незважаючи на стабільний виробничий потенціал та налагоджену діяльність у сфері вирощування зернових культур, підприємство стикається з рядом обмежень, які стримують повноцінну реалізацію аграрного потенціалу та знижують економічну ефективність використання земель.

Загальна площа земель, що перебувають у користуванні підприємства, становить 1 195 га. Така компактність виробничого масиву має як позитивні, так і негативні аспекти: з одного боку, це полегшує управління технологічними процесами, з іншого — робить господарство більш уразливим до зовнішніх ризиків, таких як коливання ринкових цін, зміни клімату та негативні природні явища. Підвищена концентрація земель в одних руках вимагає високої адаптивності технологій та гнучкості управлінських рішень.

Однією з ключових проблем залишається нерівномірність якісного стану ґрунтів (Табл. 2.2)

Таблиця 2.2.

Стан ґрунтового покриву на полях ПП «Вектор-2008» (2024 р.)

Показник	Добрий стан	Задовільний стан	Потребує відновлення	Примітки
Вміст гумусу, %	35%	45%	20%	На окремих ділянках зниження до 2–3%
Щільність ґрунту, г/см ³	1,2–1,3	1,3–1,5	>1,5	Ущільнення через техніку
Водопроникність	Нормальна	Задовільна	Погіршена	Особливо на схилах та важких ґрунтах
Ерозійні прояви	Відсутні	Локальні	Значні	Часто в західних ділянках поля

Частина угідь демонструє ознаки виснаження гумусового горизонту, підвищення щільності ґрунту та зниження водопроникності. Причинами таких процесів є багаторічне інтенсивне використання земель без достатнього відновлення органічного шару та обмежене застосування органічних добрив. Деградаційні процеси проявляються нерівномірно: на окремих ділянках спостерігаються локальні прояви ерозії, поверхневого стікання та ущільнення ґрунту сільськогосподарською технікою. Це безпосередньо впливає на врожайність культур, збільшує витрати на обробіток та знижує економічну віддачу з одного гектара. Для вирішення цієї проблеми доцільне впровадження

системи моніторингу ґрунтів, сівозмін із більшою часткою бобових культур та зеленої органіки, а також застосування сучасних агротехнологій відновлення родючості.

Кліматичні коливання останніх років також значно ускладнюють виробничі процеси. ПП «Вектор-2008» працює в умовах нестабільного зволоження: періоди весняних дощів чергуються з тривалими літніми посухами. Особливо негативно це позначається на вирощуванні кукурудзи, яка є основною експортною культурою підприємства. Нестача вологи в критичні фази розвитку рослин знижує врожайність та погіршує якість продукції. Для адаптації підприємству доводиться змінювати строки сівби, підбирати більш посухостійкі гібриди, а також застосовувати технології збереження вологи у ґрунті. Такі заходи потребують додаткових витрат та впровадження інноваційних методів агровиробництва.

Організаційні аспекти землекористування формують додаткові виклики. Основною проблемою є зменшення чисельності персоналу у 2021–2024 рр.: кількість працівників знизилась з 35 до 31 особи. Це негативно впливає на оперативність виконання польових робіт, збільшує навантаження на наявний персонал та підвищує ризик технологічних помилок. Недостатня кількість кваліфікованих механізаторів, агрономів та техніків потребує пошуку нових форм мотивації, залучення сезонних працівників та навчання існуючого персоналу для підвищення продуктивності. Особливо гостро це питання постає у пікові періоди сівби та збирання врожаю.

Економічні фактори також мають суттєвий вплив на ефективність землекористування. (табл. 2.3.)

Таблиця 2.3.

Основні економічні фактори та їх вплив на ефективність землекористування (2024 р.).

Фактор	Позитивний вплив	Негативний вплив	Рівень впливу
Ціни на кукурудзу	Висока закупівельна ціна	Залежність від світових ринків	Високий
Вартість добрив	-	Зростання витрат	Високий
Пальне	Доступне	Коливання цін	Середній
Експортні контракти	Стабільний дохід	Валютні ризики	Середній

Як видно з таблиці, високі закупівельні ціни на кукурудзу створюють позитивний фінансовий ефект для підприємства, забезпечуючи стабільний дохід та можливість часткового фінансування технологічних процесів. Водночас, залежність від світових ринкових котирувань підвищує фінансові ризики та робить результативність діяльності підприємства менш передбачуваною.

Зростання вартості мінеральних добрив, засобів захисту рослин та пального є суттєвим негативним фактором, який збільшує собівартість продукції та обмежує можливості інвестування у розвиток. Це особливо актуально в умовах нестабільності ринку та високої волатильності витратних матеріалів.

Важливим аспектом є роль експортних контрактів, які забезпечують додатковий фінансовий ресурс та стабільність доходу, проте водночас несуть валютні та логістичні ризики. Сумарно, економічні фактори формують динамічне середовище, у якому підприємство повинно здійснювати стратегічне планування та приймати управлінські рішення для підтримки стабільності й ефективності виробництва.

Таким чином, дані дозволяють наочно оцінити, які економічні аспекти мають найбільший вплив на продуктивність та фінансові результати підприємства, а також визначити пріоритетні напрямки для оптимізації витрат та підвищення рентабельності землекористування.

Правові та кадастрові аспекти також формують обмеження. Частина земельних ділянок має застарілу документацію, межі окремих ділянок потребують уточнення, що створює ризики виникнення земельних спорів та ускладнює планування сівозмін. Значна частка угідь перебуває в оренді, що накладає додаткові фінансові та юридичні зобов'язання. Зростання орендної плати та необхідність періодичного поновлення договорів підвищує загальні виробничі витрати та знижує фінансову гнучкість підприємства.

Структура посівних площ також є фактором ризику. Переважання монокультури кукурудзи підвищує ймовірність виснаження ґрунтів, накопичення хвороб і шкідників, що негативно впливає на середню врожайність. Для підвищення агроекологічної стійкості доцільне впровадження більш

різноманітної сівозміни, однак це потребує додаткових інвестицій у насіння, техніку та розвиток ринку збуту нових культур.

Інфраструктурні проблеми, зокрема недостатня якість внутрішньогосподарських доріг та логістики, ускладнюють доступ до окремих полів у періоди інтенсивних опадів. Це призводить до затримок у виконанні технологічних операцій та зниження ефективності збирання врожаю. Обмежені потужності для зберігання зерна змушують підприємство реалізовувати продукцію у короткі строки, що негативно впливає на фінансовий результат.

Цифровізація процесів управління землями перебуває на початковому рівні. Відсутність інтегрованої системи обліку полів, обробітку, врожайності та витрат обмежує можливості аналітичного управління, прогнозування та оптимізації ресурсів. Використання сучасних інформаційних технологій, GPS-моніторингу, агродронів та супутникового контролю могло б суттєво підвищити ефективність землекористування та знизити ризики помилок у виробництві.

Узагальнюючи, ефективність землекористування ПП «Вектор-2008» визначається комплексом взаємопов'язаних проблем та обмежень природного, економічного, організаційного, технічного та правового характеру. Системний підхід до вирішення цих проблем — включаючи модернізацію техніки, впровадження цифрових технологій, покращення структури посівів, підвищення родючості ґрунтів та стабілізацію кадрового складу — дозволить підприємству підвищити продуктивність земельного фонду, збільшити конкурентоспроможність на ринках та забезпечити сталий розвиток господарства в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Підвищення ефективності використання земельних ресурсів з урахуванням еколого-економічних проблем

Земна поверхня є просторовою структурою, в якій усі її складові перебувають у певному взаємозв'язку та займають своє місце у виробничому процесі. З підвищенням взаємозалежності кінцевого результату процесу виробництва від кількісних і якісних характеристик земельних угідь підвищується відповідно роль самої землі.

Сільськогосподарське виробництво вимагає великих просторів. Саме у даній галузі розташування складових просторової структури несе значний вплив на кінцеву ефективність виробництва сільськогосподарської продукції, оскільки остання пов'язана із такими статтями затрат як переміщення різного роду вантажів і переміщення тварин та інше.

Під час розробки стратегії формування просторової структури сільськогосподарського підприємства потрібно чітко розуміти її складові та їх взаємозв'язок. По просторовій ознаці розрізняють три головні групи складових сільськогосподарської земель:

До першої відносять центри – місце концентрації господарської діяльності. До другої відносяться лінійні складові – елементи які мають одновимірний вимір: лісосмуги, дороги, границі, гідроспоруди та інше.

До третьої відносяться площинні складові: первинні земельні угіддя, які володіють постійними межами, зафіксованими в натурі та відображеними на планах, і не поділяються на більш дрібніші постійні угіддя.

Границі даних земельних ділянок, їх форми характеризують мікроструктуру земель. На сьогоднішній день, впорядкуванню складових просторової структури, а також їх розташуванню згідно із природнокліматичними умовами, приділяється надто мало уваги. Недостатня поінформованість протиерозійною дією лісосмуг викликало те, що велика їх

поширеність поперек схилу замість того щоб принести позитивний результат викликає посилення ерозії через акумулятивний ефект.

Укрупнення земельних площ, що вважається одним із методів нарощування ефективності використання земельних ресурсів, викликає деградацію земель, посилення їх ерозії та інше. Особливого значення дані питання набувають у сьогоdnішніх умовах коли відбувається розвиток різних форм господарської діяльності та приватної власності на землю, при яких відбуваються суттєві зміни у просторовій структурі території, зокрема сільськогосподарського призначення, що потребує науковообґрунтованих методів для розміщення нових землеволодінь і землекористувань.

Із подальшим розвитком нових господарських форм не останню роль грають й інші складові формування просторової структури земельних ресурсів, які володіють несільськогосподарськими функціями, однак несуть вплив на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств. Так, під час будівництва залізничних, автомобільних сполучень або промислових підприємств може створитися необхідність у вилученні сільськогосподарських земель під дані об'єкти.

Отже, у процесі сільськогосподарського виробництва приймають участь майже усі складові просторової структури земель як сільськогосподарського так і несільськогосподарського призначення, відмінністю між ними є тільки те, що одні напряму несуть вплив на виробничі процеси, а інші – опосередковано.

Просторова структура формує умови розвитку та діяльності сільськогосподарських підприємств. Оптимальне розташування усіх її складових у рамках підприємства зможе формувати максимальну ефективність виробничих процесів у ньому.

Зрозуміло, що оптимальний набір умов не може скластися хаотично чи за допомогою дій, які направлені на вирішення інших питань, що є особливо характерним для проходження сьогodнішньої земельної реформи, при якій питання які стосуються землевпорядкування сільгоспідприємств розв'язуються в останню чергу чи взагалі опускаються, а створення нових землеволодінь (землекористувань) здебільшого володіє хаотичним характером. В зв'язку з тим

формування просторової структури сільськогосподарських територій має бути результатом ціле направлених дій по її оптимізації, які заключаються в раціоналізації співвідношення площ різних видів господарського використання угідь, та раціоналізації взаємного розташування даних площ, у просторі, який задовольняє потреби сільськогосподарського виробництва.

Головною формою впорядкованості сільськогосподарських територій є проведення організації сільськогосподарського підприємства, під час якої кожна складова частина території є його елементом. Сільськогосподарські підприємства конкретизують призначення даних складових частин. Так, у господарствах із рослинницьким нахилом землі використовуються під вирощування енергоємних технічних культур, а отже, угіддя будуть розташовуватись поближче до виробничих центрів раціональних форм і розмірів із зручним транспортним сполученням.

Землеволодіння (землекористування) є об'єктом земельного права стосовно тої або іншої земельної ділянки і встановлює границі володіння чи користування. Границі землеволодіння (землекористування) встановлюють відповідну організаційну структуру, у якій проходять процеси виробництва. Отже, як бачимо, це сукупність складових просторової організації земельних ресурсів, оптимальні розміри та розміщення яких формує максимальну ефективність їх використання.

Багатоукладні форми ведення господарської діяльності вимагають специфічних методів організації земельних ресурсів, однак головні її принципи залишаються незмінними: раціональна величина підприємства (площа земель сільськогосподарського призначення), яка би забезпечувала можливості щодо високоефективного ведення сільськогосподарських процесів, компактне розташування угідь, зручне розташування господарського центру та територій які перебувають у землекористуванні.

Фермерське підприємства передбачають специфічну форму проведення територіальної організації господарської діяльності, а саме: поєднання земельних угідь і садиби, яка, в свою чергу, поєднує житловий і господарський

комплекси. Оскільки ферма є не лише виробничою одиницею, а також і елементом розселення.

Розміри землекористування перебувають у прямій залежності від наявних природно-кліматичних умов, а також спеціалізації підприємства, а отже формування просторової структури повинно проходити в залежності від географічного розташування та господарської спеціалізації, що переважає у даному регіоні.

Значну увагу вимагає до себе створення землеволодінь і землекористувань на базі приватної власності. В даному випадку формування просторової структури отримує іншу специфіку. Це напряму пов'язано із тим, що різні регіони мають різні площі землекористувань, що залежить від землезабезпеченості населення даних регіонів, іншими словами, у регіонах які мають малу землезабезпеченість площі землекористувань, як правило, є меншими та навпаки. Отже, як бачимо, під час формування просторової структури землеволодінь (землекористувань) важливу роль грає соціальна специфіка регіону.

Важливим фактором є також величина рівня нормативної та законодавчої урегульованості процесів формування нових агроформувань. Із ухваленням Верховною Радою України Законів «Про оренду землі» та «Про сільськогосподарську кооперацію» відбулося формування достатньо сприятливих умов для створення різних по площі землеволодінь і землекористувань які ґрунтуються на приватно-орендних відносинах.

До прийняття цих законів фермерські (селянські) господарства, що були створені за рахунок середніх земельних угідь громадян, що вийшли із колективних сільськогосподарських підприємств, були дрібними та розкиданими по території сільської ради. Після їх ухвалення – на формування просторової структури земельних ресурсів в першу чергу впливають економічні фактори, які визначають величину, форму та розташування їх складових елементів.

У зв'язку із широкомасштабним освоєнням земель у кінці минулого століття та інтенсивним використанням низькопродуктивних земель виникло

гостре питання щодо вилучення низькопродуктивних площ із сільськогосподарського виробництва. Однак вилучення угідь із сільськогосподарських підприємств викликає зміну структури посівних площ наслідком чого є спад виробництва. У даному варіанті пропонується нові землеволодіння або землекористування створювати в окремих населених пунктах на земельних ділянках виробничих діляниць або бригад без порушення сівозмін, а передачу у приватну власність птахофабрик, тваринницьких ферм (комплексів) проводити у вигляді приватизації цілісних майнових комплексів.

На превеликий жаль, як показує досвід, зберегти цільність земельних угідь і виробничих комплексів у конкурентних умовах рідко коли вдається. Це пояснюється різними особливостями соціальних відносин під час перерозподілу земельних ресурсів і майна серед власників, оскільки інтереси власності у такому випадку зазвичай домінують над економічними факторами. В зв'язку з тим чекати на стабілізацію економічних відносин у аграрному виробництві необхідно тільки після повного усестороннього перерозподілу земельних ресурсів і майна між їх власниками.

Просторова структура землеволодінь і землекористувань є постійно мінливою в залежності від впливу тих або інших змін які проходять в аграрному секторі. На сьогоднішній день важливим є визначення площ та розташування земель несільськогосподарського призначення, тобто стабілізуючих земель на яких будуть розташовані: водоймища, ліси, природоохоронні угіддя і т.д., іншими словами земель, що повинні відтворювати та зберігати природний стан угідь і позитивно впливати на навколишнє середовище.

На сьогоднішній день важливим є правильно визначити земельні угіддя, які найоптимальніше підходять для розташування на них перелічених вище угідь. Оскільки лісові угіддя, які займають водороздільні сегменти рельєфу, по характеру свого водного й поживного режиму ні в якому разі не можна використовувати в якості польових угідь, а ні у вигляді кормової бази, оскільки під час того коли на них ростуть лісові насадження, то вони є природним регулятором вологості земель усіх інших видів угідь.

У зв'язку із переліченими факторами на сьогоднішній день важливим є проведення реформування аграрної сфери та встановлення оптимального співвідношення природних та культурних угідь, а також їх розташування відповідно до ґрунтово-гідрологічних характеристик території. Іншим словами потрібно привести до оптимального виду просторову структуру сільськогосподарських територій.

Протягом останнього десятиліття оптимізація просторової структури земельних ресурсів зводилась, як правило, до економічно обґрунтованої структури, а формуванню агроландшафтів як стабільної просторової основи приділялося недостатня кількість уваги. У зв'язку з чим відбулося форування незбалансованої структури сільськогосподарських земель у господарствах, зріс рівень ерозійної небезпеки, пришвидшилися процеси деградації земель і низка інших негативних явищ, які зменшили величину ефективності землекористування.

Отже, можна зробити висновок, що з метою подальшого проведення земельної реформи потрібна організуюча база у виді екологічних, ландшафтних основ створення просторових структур майбутнього стійкого, високопродуктивного агроландшафту. А створення просторової структури сільськогосподарських земель повинно проводитися із пріоритетом на природоохоронну складову, а не на адміністративні чи господарські межі, враховуючи смугову чи мозаїчну структури сільськогосподарських земель, що є особливо актуальним при умові складних рельєфів під час високої небезпеки виникнення ерозійних процесів. Нехтування даними аспектами у минулому викликало загострення екологічних проблем, наслідком чого є зменшення показника продуктивності сільськогосподарських угідь. Врахування природної специфіки кожної окремої ландшафтно-територіальної одиниці під час формування землекористування відіграє надзвичайно велике значення у подальшому використанні земель у ній, так як саме у період формування землекористування можна провести правильний (раціональний) розподіл земельних ресурсів між їх власниками. Іншими словами, провести врахування бажань власника відносно напряму його господарської діяльності та надати для

цієї мети угіддя, які є найбільш придатними для подальшого розвитку даного напрямку діяльності. У даному випадку повністю забезпечується принцип формування землекористування сільськогосподарської діяльності – «Від об'єкта до суб'єкта землекористування», – суттю якого є формування в першу чергу раціонального розміру земельних угідь (об'єкта), а вже потім її землекористувача (суб'єкта). Такого роду підхід значно змінює точку зору на створення землекористувань сільськогосподарських підприємств і потребує нових методів до впровадження останнього найбільш важливого, на нашу думку, етапу земельної реформи, який має провести забезпечення повноцінного розвитку різних форм господарської діяльності на землі.

Отже, проведення формування просторової структури землеволодінь (землекористувань) є надзвичайно динамічним процесом, який залежить від великої кількості факторів, що є у сільськогосподарському виробництві, оскільки будь-які зміни в аграрній політиці мають своє відображення на територіальній організації. На сьогоднішній день, важко встановити, якого роду просторові структури пануватимуть в майбутньому, однак, очевидно те, що головним пріоритетом їх формування має бути врахування природно-економічної основи організації території.

3.2. Формування просторової структури землекористування підприємства

Формування просторової структури землекористування ПП «Вектор-2008» є однією з ключових умов ефективної організації виробництва, оскільки конфігурація земельного масиву, його суцільність, компактність, доступність та функціональна організація безпосередньо впливають на економічні результати діяльності підприємства, рівень механізації, інтенсивність використання техніки та логістичну взаємопов'язаність виробничих процесів. Земельні ділянки господарства розташовані в межах Білоцерківського району Київської області — території, що характеризується сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами для вирощування зернових, олійних і бобових культур. Домінування чорноземів

типової та опідзоленої групи забезпечує високий агровиробничий потенціал і створює передумови для інтенсивного ведення рослинництва.

Просторова конфігурація земель ПП «Вектор-2008» сформувалася під впливом кількох факторів: паювання земель колишніх КСП, приватизації угідь, розгалуженої мережі орендних відносин, а також природних обмежень — річкових долин, заболочених ділянок, лісосмуг і меліоративних каналів. Унаслідок цього земельний масив підприємства має мозаїчний характер, поєднуючи як великі компактні поля правильної прямокутної форми, так і низку ділянок складної конфігурації, розташованих біля прибережних територій. Така неоднорідність у межах загальної виробничої структури вимагає високого рівня організації, точного планування та використання інструментів геоінформаційного аналізу.

У структурі земельного фонду підприємства переважають орні землі, що об'єднані у кілька великих масивів, зручних для застосування сучасної широкозахватної та високопродуктивної техніки. Ці ділянки мають геометрично правильну форму, що сприяє оптимізації гонових ліній, забезпечує скорочення холостих ходів та дозволяє значно підвищити продуктивність технічних операцій. Східна та південна частини території вирізняються особливо сприятливою конфігурацією земель, де сформовані суцільні блоки переважно прямокутної форми, що є ідеальними для точного землеробства, систем диференційованого внесення добрив та автоматизованих технологічних маршрутів.

Натомість у центральній частині території, зокрема вздовж водних плес і заплавлених ділянок, поля мають фрагментовану структуру з численними вигинами та вузькими лінійними конфігураціями. Такі умови знижують можливість повноцінного застосування потужної техніки та потребують адаптованих схем обробітку, альтернативних маршрутів руху техніки та збільшення техніко-експлуатаційних витрат. Незважаючи на це, підприємство активно впроваджує заходи внутрішньогосподарської консолідації земель,

передусім шляхом укрупнення орендних масивів, оптимізації польових контурів та впорядкування меж.

Картографічне зображення моніторингу посівів за 2024 рік (рис. 3.1) демонструє просторове різноманіття культур та фактичну конфігурацію земельного фонду підприємства. На карті виділяються великі блоки посівів кукурудзи, соняшнику, сої та пшениці, що повністю відповідає спеціалізації ПП «Вектор-2008». Значні ділянки водно-болотних угідь і прибережних зон виконують природоохоронні функції, формуючи екологічний каркас території та визначаючи межі розміщення орних угідь.

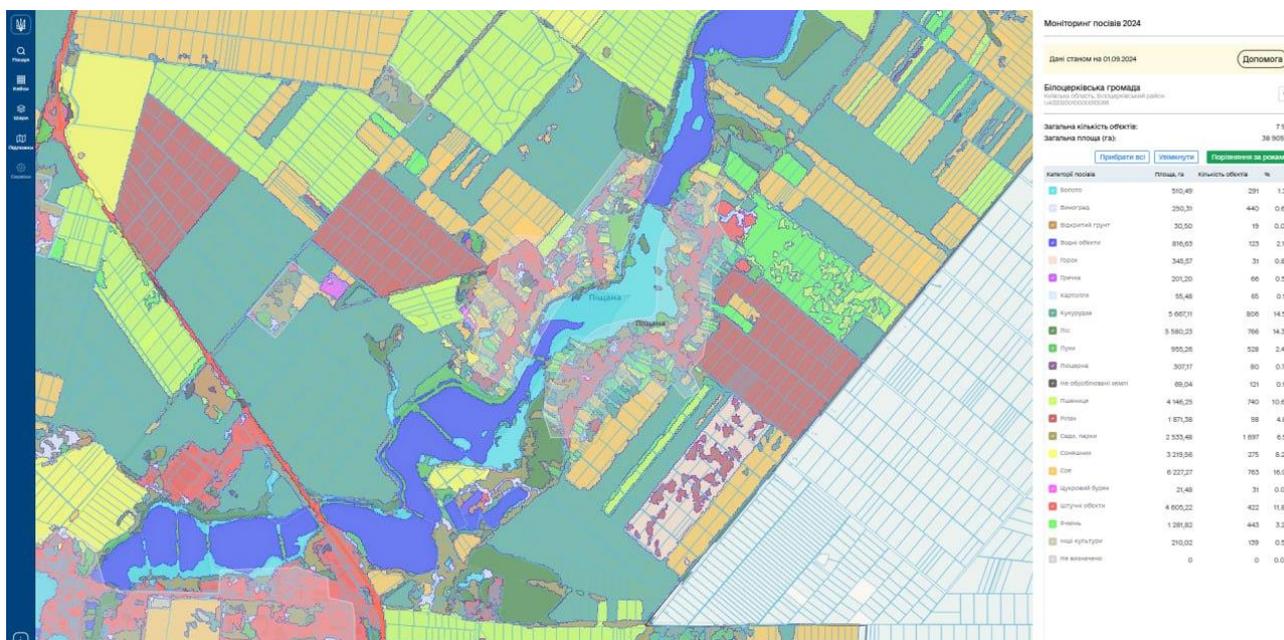

Рис. 3.1. Просторова структура землекористування ПП «Вектор-2008» та прилеглих територій (за даними моніторингу посівів 2024 року).

Суттєву роль у просторовій структурі відіграють внутрішньогосподарські дороги, що забезпечують оперативне переміщення техніки, доступ до окремих масивів та підтримання ритмічної роботи підприємства під час пікових сезонів. Наявність лісосмуг, які розмежовують окремі поля, створює захисний бар'єр проти вітрової ерозії та сприяє збереженню вологи. Важливим елементом інфраструктури є виробничі майданчики, склади, ремонтні та обслуговуючі приміщення, які формують ядро логістичного центру підприємства.

Ефективність і динаміка формування просторової структури землекористування безпосередньо залежать від фінансової спроможності підприємства. Важливим показником розвитку є матеріально-технічна база, темпи інвестування в основні засоби, модернізація техніки, а також рівень прибутковості діяльності. Дані фінансової звітності ПП «Вектор-2008» за 2025 рік свідчать про значне зростання ключових показників, що підтверджує можливість підприємства інвестувати у покращення земельної структури, цифровізацію процесів та оптимізацію агровиробництва.

Нижче наведено узагальнені фінансові показники, які характеризують економічний стан підприємства та його потенціал модернізації.

Таблиця 3.1

Основні показники фінансової звітності ПП «Вектор-2008» за 2025 рік

Показник	На початок року	На кінець звітного періоду	Динаміка
Активи підприємства			
Необоротні активи, тис. грн	28 133,1	41 311,3	+13 178,2
У тому числі основні засоби, тис. грн	20 922,6	39 778,1	+18 855,5
Нематеріальні активи, тис. грн	610,5	604,0	-6,5
Незавершені капітальні інвестиції, тис. грн	6 600,0	929,2	-5 670,8
Оборотні активи, тис. грн	266 226,9	272 134,5	+5 907,6
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	237,4	3 018,9	+2 781,5
Дебіторська заборгованість, тис. грн	198 512,3	217 532,6	+19 020,3
Запаси, тис. грн	66 888,0	50 902,6	-15 985,4
Баланс (актив), тис. грн	294 360,0	313 445,8	+19 085,8
Власний капітал та зобов'язання			
Власний капітал, тис. грн	272 064,1	295 008,7	+22 944,6
Нерозподілений прибуток, тис. грн	272 055,6	295 000,2	+22 944,6
Поточні зобов'язання, тис. грн	22 295,9	18 437,1	-3 858,8
Фінансові результати діяльності			
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	—	69 146,5	—
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	—	39 007,4	—
Чистий прибуток, тис. грн	—	22 944,6	—

Фінансові показники демонструють високу інвестиційну активність підприємства та його здатність постійно модернізувати матеріально-технічну

базу. Зростання вартості основних засобів майже на 19 млн грн свідчить про оновлення техніки, придбання сучасних тракторів, комбайнів, ґрунтообробних агрегатів та систем точного землеробства, що підвищує вимоги до раціональності конфігурації полів і якості внутрішньої інфраструктури. Високий рівень нерозподіленого прибутку створює можливість системно інвестувати у вдосконалення просторової організації землекористування, зокрема в консолідацію земель, цифрове картографування полів, створення внутрішньогосподарських ГІС-систем та модернізацію логістичних об'єктів.

Таким чином, просторову структуру землекористування ПП «Вектор-2008» можна охарактеризувати як динамічну, адаптивну та економічно обґрунтовану систему, що формується під впливом поєднання природних факторів, виробничих потреб, технічних можливостей та фінансової спроможності підприємства. Раціональна конфігурація земельних масивів, ефективна дорожня мережа, наявність захисних лісосмуг, екологічні буферні зони, а також високий рівень інвестицій у технічний розвиток забезпечують стабільність агровиробництва, підвищують його продуктивність та формують довгострокові передумови для сталого розвитку підприємства.

3.3. Розроблення рекомендацій щодо удосконалення структури та системи використання земельних ресурсів підприємства

Аналіз сучасного стану земельних ресурсів ПП «Вектор-2008» свідчить про наявність значних резервів підвищення ефективності їх використання. Основними проблемами є нерівномірний розподіл сільськогосподарських угідь за категоріями, недостатнє застосування сучасних агротехнологій, відсутність контролю за станом ґрунтів і обмежена інтеграція інформаційних систем у процес управління землекористуванням. Удосконалення структури та системи використання земельних ресурсів передбачає комплексний підхід, який охоплює просторову, технологічну та організаційну складові землекористування, що дозволяє підвищити продуктивність, економічну ефективність та екологічну безпеку виробництва.

Першим етапом удосконалення є оптимізація земельної структури підприємства. Рациональний розподіл земельних ділянок за категоріями та культурами дозволяє скоротити витрати на обробку і транспортування, зменшити навантаження на окремі ділянки та підвищити врожайність основних культур. У практичному плані це передбачає виділення окремих зон для вирощування зернових, технічних та кормових культур з урахуванням агрокліматичних умов, типу ґрунтів і потреб сівозміни. Наприклад, на ділянках з високим потенціалом родючості розміщуються зернові культури, середні за родючістю – технічні культури, а на схилах і еродованих ділянках – кормові культури або люцерна для покращення структури ґрунту. Таке зонування дозволяє зберегти родючість ґрунтів, підвищити економічну ефективність виробництва та зменшити витрати на додаткове відновлення деградованих земель.

Другим напрямком удосконалення є впровадження сучасних геоінформаційних технологій для моніторингу та контролю стану земельних ресурсів. Використання ГІС дозволяє вести точний облік земельних ділянок, оцінювати стан ґрунтів, прогнозувати врожайність і оперативно реагувати на зміни агроекологічних показників. Інтеграція даних дистанційного зондування, супутникових знімків та дронів забезпечує виявлення ерозійних процесів, підтоплень чи засолення ґрунтів, що дає можливість своєчасно застосовувати заходи для відновлення земель. Використання ГІС дозволяє створювати цифрові карти всіх угідь підприємства з деталізацією за родючістю, типом ґрунту та історичними даними врожайності, що забезпечує основу для точного планування посівних площ, внесення добрив та систем зрошення.

Третім аспектом удосконалення є вдосконалення організаційної структури управління землекористуванням. Централізована система управління земельними ресурсами на підприємстві дозволяє об'єднати економічні, агротехнічні та екологічні дані, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Вона інтегрує інформацію про використання земель, фінансові показники, трудові ресурси та результати виробництва, що дозволяє планувати оптимальний розподіл земель, визначати пріоритетні культури для

кожної ділянки та інвестувати у модернізацію техніки і поліпшення інфраструктури підприємства. Така система також забезпечує контроль виконання агротехнічних заходів, сівозмін та раціонального використання добрив, що позитивно впливає на економічну ефективність і екологічну безпеку землекористування.

Четвертим важливим напрямом є запровадження системи економічних стимулів для підвищення ефективності використання земель. До таких заходів відносяться встановлення внутрішніх показників продуктивності земельних ділянок, премії за підвищення врожайності без додаткового навантаження на ґрунт, контроль дотримання агротехнічних норм і сівозмін. Економічні стимули сприяють формуванню зацікавленості працівників у раціональному та екологічно безпечному використанні земель, а також підвищують відповідальність за результати своєї праці. Поєднання матеріальної мотивації з контролем за виконанням агротехнічних заходів дозволяє підвищити середню врожайність основних культур і зменшити витрати підприємства на додаткове відновлення ґрунтів.

Для наочності та систематизації заходів удосконалення землекористування ПП «Вектор-2008» доцільно використати таблицю 3.2, яка узагальнює комплекс заходів, очікувані результати та терміни їх виконання.

Таблиця 3.2.

Комплекс заходів для удосконалення землекористування ПП «Вектор-2008»

Заходи	Очікуваний результат	Термін виконання
Оптимізація земельної структури	Збільшення врожайності, зменшення витрат на обробку	2026–2028
Впровадження сівозмін	Покращення родючості ґрунтів, стабільна продуктивність	2026–2028
Використання ГІС	Контроль стану ґрунтів, прогнозування врожайності	2026
Централізоване управління	Підвищення точності планування, ефективне використання ресурсів	2026
Система економічних стимулів	Мотивація працівників, підвищення продуктивності	2026–2028

Отже, кожен напрямок удосконалення відображає окрему складову системи землекористування. Оптимізація структури та сівозмін забезпечує підвищення врожайності та покращення стану ґрунтів, впровадження ГІС дозволяє контролювати стан земель та прогнозувати ефективність, централізоване управління забезпечує інтеграцію даних для точного планування, а економічні стимули мотивують персонал на ефективне використання земель.

Для логічного відображення взаємозв'язків між всіма заходами та їх послідовністю доцільно використати змістовну схему (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Послідовність комплексних заходів щодо удосконалення структури та системи використання земельних ресурсів ПП «Вектор-2008»

Наведена схема ілюструє послідовний та комплексний підхід до управління земельними ресурсами ПП «Вектор-2008». Вона включає етапи

оцінки поточного стану земель, оптимізації їх структури та використання, впровадження ГІС для моніторингу та інтеграції даних, організаційного управління, застосування економічних стимулів та досягнення підвищення продуктивності і екологічної безпеки. Кожен етап логічно взаємопов'язаний і формує основу для наступного, що забезпечує ефективне, економічно вигідне та екологічно безпечне використання земельних ресурсів підприємства. Такий підхід дозволяє системно планувати та контролювати землекористування, сприяючи сталому розвитку та максимізації економічних результатів при збереженні природного потенціалу земель.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі проведено комплексне дослідження сучасного стану, структури та ефективності використання земельних ресурсів ПП «Вектор-2008», а також обґрунтовано напрями їх оптимізації з урахуванням можливостей геоінформаційних технологій. На основі зібраних матеріалів, результатів аналітичних розрахунків, просторового моделювання та економічної оцінки сформовано узагальнені висновки, що підтверджують наукову і практичну значимість виконаної роботи.

У процесі дослідження встановлено, що земельний фонд підприємства становить 1195 га, має змішану структуру за формами власності та видом угідь, а також характеризується достатнім потенціалом для інтенсифікації виробництва за умови впровадження сучасних інформаційно-аналітичних підходів до управління. Проведений аналіз показав, що структура угідь загалом відповідає напрямку спеціалізації господарства, проте потребує уточнення меж, оптимізації контурності ріллі, підвищення якості ґрунтів та удосконалення системи моніторингу.

Застосування геоінформаційних технологій дозволило створити актуальну просторову базу даних, яка інтегрує картографічні матеріали, кадастрові дані, агрохімічні показники та результати польових обстежень. Створені цифрові карти стали основою для детального аналізу конфігурації полів, виявлення проблемних ділянок, оцінки рівня ерозійної небезпеки та раціональності використання земель. Доведено, що ГІС є ключовим інструментом оптимізації землекористування, оскільки забезпечує підвищення точності управлінських рішень, автоматизацію обліку та моніторингу й формування цифрової моделі території господарства.

Фінансово-економічний аналіз ПП «Вектор-2008» підтвердив високий рівень інвестиційної спроможності підприємства, що є важливою передумовою для модернізації землекористування. Значне зростання вартості основних засобів, збільшення оборотних активів та стабільне нарощування нерозподіленого прибутку свідчать про здатність підприємства активно

впроваджувати інновації у виробничий процес. Отримані результати демонструють, що фінансова стійкість є вирішальним чинником для розвитку системи точного землеробства, удосконалення внутрішньогосподарської інфраструктури та консолідації земельних масивів.

У ході дослідження визначено ключові проблеми земельного фонду: нерівномірність якості ґрунтів, локальні прояви ерозії, окремі конфліктні межі, недостатній рівень цифровізації управління та відсутність системної автоматизованої системи моніторингу. Для їх вирішення запропоновано комплекс заходів, серед яких: оптимізація конфігурації полів, упорядкування меж землекористувань, запровадження ГІС-платформи для моніторингу, удосконалення організаційно-управлінської системи, а також впровадження інструментів економічного стимулювання ефективного землекористування. Узагальнену логіку цих заходів відображено у схемі, створеній у межах роботи.

Запропонована система удосконалення землекористування доводить, що інтеграція картографічних даних, ГІС-технологій та економічних розрахунків є необхідною умовою підвищення ефективності аграрного виробництва. Реалізація запропонованих рішень забезпечує не лише економічний ефект, а й важливі екологічні результати — зменшення антропогенного навантаження, раціональне використання угідь, збалансоване застосування агрохімікатів та збереження ґрунтового покриву.

Отже, виконана робота має наукову новизну, практичну цінність та може бути використана аграрними підприємствами, органами місцевого самоврядування та землевпорядними організаціями для планування, моніторингу та підвищення ефективності використання земельних ресурсів. Отримані результати підтверджують, що комплексний підхід, який поєднує ГІС-технології, економічний аналіз і землевпорядне проектування, є найефективнішим шляхом до формування раціональної та екологічно безпечної системи землекористування в умовах сучасних трансформацій аграрного сектора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. Київ : КНЕУ, 2006. 292 с.
2. Березовська Л.О. Ефективність використання та відтворення основного капіталу сільськогосподарських підприємств / Л.О. Березовська, П.А. Лайко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2006. – 192
3. Березюк С. В. Сучасні проблеми землекористування в сільському господарстві / С. В. Березюк, Ю. Б. Березюк // Економіка АПК. – 2013. - № 5. С. 89-95
4. Бугайчук В. В. Відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2016. № 3. С. 108–112.
5. Види та показники ефективності використання сільськогосподарських угідь в управлінні земельними ресурсами України / О. П. Гаража. Економіка та суспільство. 2016. Вип. 3. С. 52–60.
6. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III.
7. Корчинська А. О. Ефективність використання сільськогосподарських угідь: теоретичний і практичний аспекти. Землеустрій і кадастр. 2008. № 1. С. 52–59.
8. Краснолуцький О. В., Шевченко О. В. Еколого-економічний стан і способи сучасного сільськогосподарського землекористування. Вісник аграрної науки. 2018. № 3 (780). С. 68–74.
9. Методика нормативної грошової оцінки земельних ділянок : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 № 1147.
10. Надвиничний С. А. Методологія дослідження економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Економічний аналіз. 2016. Т. 25. № 2. С. 115–121.
11. Паляничко Н. І. Аналіз стану та ефективності використання земельних ресурсів в Україні. Збалансоване природокористування. 2016. № 1. С. 128–132.

12. Порядок ведення Державного земельного кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 № 1051.
13. Про державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI.
14. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV.
15. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 № 858-IV.
16. Про оренду землі : Закон України від 06.10.1998 № 161-XIV.
17. Про особливості здійснення права власності на землю сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 № 552-IX.
18. Про оцінку земель : Закон України від 11.12.2003 № 1378-IV.
19. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV.
20. Ресурсний потенціал аграрної сфери: проблеми та завдання ефективного використання : аналіт. доп. / О. В. Собкевич та ін. Київ : НІСД, 2013. 76 с.
21. Сільське господарство України за 2021 рік : статистичний збірник / за ред. О. М. Прокопенко. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 235 с.
22. Трофименко Н. В. Стан та ефективність використання сільськогосподарських земель землевласниками та землекористувачами. Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету. 2015. № 2 (51). Т. 2. С. 12–20.
23. Allen D. W., Lueck D. The Nature of the Farm: Contracts, Risk, and Organization in Agriculture. Cambridge, MA : MIT Press, 2002. 296 p.
24. Deininger K. Land Policies for Growth and Poverty Reduction. Washington, DC : World Bank; Oxford University Press, 2003. 239 p.
25. Feder G., Onchan T., Chalamwong Y., Hongladarom C. Land Ownership Security and Farm Investment in Thailand. American Journal of Agricultural Economics. 1988. Vol. 70. No. 2. P. 311–320.

26. Hayami Y., Ruttan V. W. *Agricultural Development: An International Perspective*. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1985. 506 p.
27. North D. C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 152 p.
28. Place F. Land Tenure and Agricultural Productivity in Africa: A Comparative Analysis of the Economics Literature and Recent Policy Strategies and Reforms. *World Development*. 2009. Vol. 37. No. 8. P. 1326–1336.
29. World Bank. *World Development Report 2008: Agriculture for Development*. Washington, DC : World Bank, 2007. 365 p.